

OLOF PALME

Anförande i Hagfors och
Karlstad den 1 maj 1978

Med reservation för
eventuella ändringar

Den första maj är solidaritetens och trygghetens dag. Det är en dag då man med särskild styrka upplever gemenskapens och sammanhållningens betydelse för att kunna skapa en bättre framtid. Så var det när arbetarrörelsens pionjärer samlades i stora skaror till den första demonstrationen för nästan 100 år sedan. Så är det idag. Och starkare än på mycket länge känner vi hur viktigt det är att samlas i gemensam protest mot borgerlig otrygghet och orättfärdighet, mot självhävdelsen, mot den hårda och kalla konkurrensen. Den första maj demonstrerar vi för gemenskap, för mänsklig värme, för socialism.

Reser man runt i Sverige idag möter man över allt människors oro. En oro för att jobben skall försvinna, att bygden skall förtvina. En oro för landets ekonomi och för vår gemensamma framtid. I människors samtal och reaktioner kan vi avläsa att vi lever i den borgerliga otrygghetens tid.

Nu skall förvisso inte allt skyllas på de borgerliga partierna och den av dem sammansatta regeringen. Vi lever i svåra tider där kriser drar härjande över världen och självfallet också drabbar vårt land. Men

ändå bär borgerligheten ett tungt ansvar för att människorna känner denna otrygghet.

De bär ett tungt ansvar för att de i valrörelsen utställde så många löften som de inte ett ögonblick kunde hålla: sänkta skatter, stabila priser, 400 000 nya jobb, avskaffad kärnkraft, 10 000 kronor i vårdnadsbidrag. Aldrig förut har så många lovat så mycket. Aldrig förut har så många hållit så litet. För att vinna makten drev de ett spel med människors förtroende. När spelet blev uppenbart känner människor vrede och otrygghet.

De borgerliga partierna bär också ett tungt ansvar för en misskött ekonomi. I en affärstidskrift läser jag: "Den svenska ekonomins sjukaste år. 1977 blev det sämsta året för svenskt näringsliv på mer än 40 år."

Det är lätt att visa detta med siffror. Den samlade produktionen gick i fjol ner med 2 1/2 %. Industriinvesteringarna minskar med närmare 30 % på två år. Den senaste tolv månadersperioden ökade priserna i vårt land med över 14 %. Arbetslösheten har ökat med 50 % på ett år. Stora grupper av löntagare och barnfamiljer har fått en kraftigt sänkt köpkraft. Underskottet i statens budget är 1/3 av utgifterna. Var tredje krona som staten betalar ut är upplånad, ofta i utländska banker.

De borgerliga klagar på bordet vi lämnade efter oss. På två år har de ökat underskottet i statsfinanserna till det tiodubbla och mer. De har inte bara ätit upp vad som fanns på bordet. De har tömt skafferiet, ätit sig igenom visthusboden, låtit åkrarna stå i träda och tuggat sig igenom andra länders bankmatsalar på kreditkort utställda på de svenska skattebetalarna.

Det hot mot de stora folkgrupperna som den misskött ekonomien utgör har förstärkts av en orättfärdig borgerlig fördelningspolitik. Genom en mängd olika åtgärder har den borgerliga regeringen ökat klyftorna. För att betala förmåner åt grupper som står den borgerliga regeringen nära har svångremmen fått dras åt ytterligare några hål för löntagarna och barnfamiljerna. I tider av stora ekonomiska problem har man undergrävt sammanhållningen inom nationen och skapat risker för social oro.

Efter sedvanliga stridigheter inom regeringen har man nu lagt fram förslag om ytterligare sänkta arbetsgivaravgifter. Moderaterna och centern ville sänka folkpensionsavgiften med 2 % också. Knappt hade bläcket torkat på avtalet i den privata sektorn förrän regeringen slog sönder förutsättningarna för avtalet genom att dela ut löntagarnas pengar till arbetsgivarna.

Nu mästrar Bohman klubbordförandena runt om i företagen och talar om solidaritet, påstår sig vilja lära

dem solidaritet. Då skall vi ställa frågan: Vad betyder det fina ordet solidaritet för moderaternas ledare, för det parti som i den nybildade högerinternationalen samarbetar med Franz Joseph Strauss. Författaren Lars Ahlin ger en del av svaret, när han beskriver en annan solidaritet än arbetarrörelsens: "Varje dag upprepas en samverkan mellan repressiv och rå kraft. Den förmerar privilegier åt de få, förmerar rikas rikedom, förstärker brutala vålden." Han fortsätter: "Det är illa att som Don Quijote ta väderkvarnarna för jättar och av idealitet drabba samman med dem. Än värre är motsatsen, att ta jättar för väderkvarnar och av löje negligera dem. Jättarnas solidaritet, deras samverkan kan plötsligt gripa dig och dina kamrater i nacken och kväsa er och med er alla era angelägna ärenden."

Mötesdeltagare: Vi har fått nog av högerns solidaritet. Vi kräver tillbaka arbetarrörelsens solidaritet.

Vi socialdemokrater säger nej till sänkta arbetsgivareavgifter. Vi säger: sätt in en del av era planlösa arbetsgivaregåvor på prissänkningar på baslivsmedel, sänk priset på mjölk, på kött, på ost, på bröd. Den borgerliga regeringen har på drygt ett år tillåtit en prishöjning på dessa varor med icke mindre än 21%. Vi vill sänka priserna med 10%. Det betyder verkligen någonting för de lågavlönade, för pensionärerna, för barnfamiljerna.

Vi säger också: använd en del av pengarna på en engångshöjning av barnbidragen med 500:- per barn, stöd därmed de barnfamiljer för vilka den borgerliga rekordinflationen varit som allra mest kännbar.

Vi säger vidare: satsa målmedvetet på den strukturfond för industriinvesteringar vi nu föreslagit gång på gång och skapa därigenom en grund för en aktiv och offensiv utveckling av vår industri med inflytande för löntagarna. Sätt fart på Sverige!

Våra förslag skulle hjälpa dem som har de största ekonomiska svårigheterna i denna den borgerliga otrygghetens tid. De skulle motverka det hot mot samsättningen som den borgerliga svältpolitiken innebär. De skulle bryta nedgången i investeringarna, de skulle innebära ett mindre budgetunderskott och en mindre upplåning i utländska banker. Det är god socialdemokratisk trygghetspolitik och rättvisepolitik.

På många orter har den borgerliga otryggheten ytterligare skärpts av de allvarliga strukturproblemen. Det gäller inte minst här i Hagfors.

Under valrörelsen var de borgerliga partierna helt ointresserade av att tala om dessa problem. Metallordföranden Bert Lundin frågade dem om deras syn på framtiden för alla bruksorterna i mellansverige. Men ordföranden i finansutskottet Nils Åsling satt i TV och lovade sänkta kommunalskatter. Bohman för land och rike

kring och talade om självläkande krafter. Rege-
ringsdeklarationen tillkom under veckor av taktisk
vånda. Men där står icke ett ord om de djupa pro-
blem som hotade tryggheten och framtiden för
100 000-tals människor.

Det är mot den bakgrunden inte underligt att det de
borgerliga haft att erbjuda varit planlöshetens im-
provisationer, en förvirrad blandning av underliga
lån, förstatliganden, miljardsubventioner, delega-
tioner och arbetsgivarstyrda kommittéer.

Av detta virrvarr kan vi ändå dra ideologiska och
praktiska lärdomar.

De enkla borgerliga lösningarna stod inte rycken
när de konfronterades med verkligheten. Människornas
trygghet i ett utvecklat industrisamhälle kräver en
genomtänkt samhällsuppfattning, där samhälle och lön-
tagare har viktiga och ansvarsfulla uppgifter. Vi har
under en lång tid diskuterat dessa frågor inom arbe-
tarrörelsen, fackligt och politiskt. Vi har i ansvar
för ekonomin och i omsorg om människorna vidgat sam-
hällsinflytandet och löntagarinflytandet. De diskussio-
nerna har de borgerliga försummat i sitt ständiga
misstänkliggörande av arbetarrörelsens strävanden.

Människorna i Hagfors och i Horndal och i många andra
orter upplever konkret hur jobben hotas och framtiden
förmörkas. De söker, genom partiet och genom facket

möta problem, konstruktivt, sakligt och i bästa demokratiska ordning. Då står Fälldin i Ystad och talar om att socialdemokratin vill införa politiska fångar. Människorna i Hälleforsnäs och Oxelösund och på många andra orter känner samma hot. De engagerar sig i studiecirkel, skriver motioner, söker och prövar lösningar som kan trygga framtiden. Då står Bohman och skildrar fackföreningsrörelsen som ett hot mot friheten.

Fjättrade vid sina slagord står de borgerliga därför tomhänta när människornas trygghet hotas.

Ni som bor och arbetar här i Hagfors, ni som lever på en ort och i en kommun som är i oerhört hög grad beroende av ett företag i en bransch, som brottas med stora svårigheter och hotas av en otrygg framtid; ni har känt kylan i kapitalismens och borgerlighetens otrygghet, ni har genomskådat de självläkande krafterna.

Ni vet bakgrunden: en hårdnad utländsk konkurrens, försummelser när det gäller investeringar och framtidssatsningar, för mycket konkurrens och för litet samarbete mellan de svenska företagen. Vi ser nu hur de privata kapitalintressena söker krympa ner den ena industrigrenen efter den andra för att satsa nästa på annat håll. Och efter sig lämnar man bruksorter och industrisamhällen i ovisshet och otrygghet.

Vi säger att samhället måste ta ett ansvar för selsättningen och industrins framtid. Tag ansvaret för specialstålindustrins utveckling. Satsa på framtiden och tryggheten. Ge löntagarna ett större inflytande i planeringen över och förnyelsen av branschen. Underlätta en nödvändig strukturomvandling genom en aktiv näringspolitik. Sätt fart på Sverige!

Vi behöver en aktiv industripolitik, en ökad förädling av våra råvaror, fler jobb i industrin, en ekonomisk utveckling för att klara levnadsstandard och reformer. Allt detta förutsätter en tryggad energiförsörjning. Sätt fart på Sverige!

Vi behöver ekonomisk återhållsamhet, varsamhet med skattebetalarnas pengar, vi behöver sätta in de resurser vi har ansvarsfullt och målmedvetet. Det innebär att det energipolitiska slöseriet måste upphöra. Vi måste återgå till en energipolitik präglad av omsorg om miljö, säkerhet och ekonomiskt förnuft.

Redan nu har den borgerliga energipolitiken kostat jättelika summor i direkta fördyringar. Miljarder kronor har satsats i reaktorer som, enligt landets statsminister, aldrig skall användas till att producera elektrisk ström. Mitt uppe i den borgerliga skinnsve-dans tid försiggår ett omfattande ekonomiskt slöseri, där ingen annan än regeringen själv är det direkta upphovet till slöseriet.

Mitt uppe i den ökande arbetslöshetens och de vikan-
de investeringarnas tid offras människornas syssel-
sättning och trygghet i Forsmark, i Finspång, i
Karlskrona och på många andra håll och landets jord-
bruksminister vill utan vidare rasera en teknologiskt
utvecklad och effektiv del av den svenska industrin.

För detta slöseri bär centern ett tungt ansvar. Men
ansvaret delas av moderaterna och folkpartiet, som
spelar med i dagtingerispelet. Därmed banar de inte
bara väg för ekonomiskt slöseri. De banar också väg
för otryggheten i jobben. De banar väg för ökade mil-
jörisker på områden som är mindre utforskade, mindre
kontrollerade och med redan i dag värre konsekvenser
än vad en försiktig och noggrant utforskad kärnkrafts-
utbyggnad innebär. Den första moraliska förpliktelse-
n de politiker har som skall välja framtid är att
med öppna ögon se alla problem och samvetsgrant mäta
dem mot varandra. Den moraliska förpliktelsen står vi
fast vid. Det var kanhända en taktisk nackdel i 1976
års valrörelse. Men nu kan vi ta diskussionen och se
människorna i ögonen. Det är ingen dålig tillgång för
ett parti.

Bostadsbyggandet har rasat under den borgerliga re-
geringens tid. För ett år sedan sade vi: om regering-
en inte omedelbart sätter in kraftfulla åtgärder får
vi en ökad arbetslöshet bland byggnadsarbetarna sam-
tidigt med en ökad bostadsbrist på allt fler orter i
landet. Precis detta skedde, ty regeringen gjorde

nästan ingenting. Vi säger återigen: vi måste öka bostadsbyggandet. Det sänker arbetslösheten, det är en motor för hela den svenska industrin, för snickerierna, för verkstäderna och järnverken och alla dem som arbetar för denna sektor. Sätt fart på Sverige!

Arbetslösheten är 50 % högre än för ett år sedan. Det finns allvarliga risker för att den kommer att öka ytterligare. Det drabbar med särskild tyngd de svaga grupperna, de handikappade, ungdomarna. Vi har lagt fram ett omfattande program till kamp mot ungdomsarbetslösheten. Vi kräver att regeringen ser till att det blir genomfört. Sätt fart på Sverige!

Vi har utsatt den borgerliga regeringens politik för en hårdhänt granskning på vissa områden. Det är nödvändigt. Ty den otrygghet som nu blåser allt kallare far mycket mera hårdhänt fram med människorna. Det gäller jobben, det gäller hyrorna och hushållskassan, det gäller framtiden för barnen, det gäller den ömtåliga och fina känslan av att leva i ett samhälle som trots allt söker möta problemen i solidaritet, i en strävan att värna de sämst ställda och att ha blicken mot framtiden. Det gäller folkhemstanken.

Visst skulle en besvärlig internationell konjunktur ha ställt till med svårigheter även för en socialdemokratisk regering. Men det var inte konjunkturen som höll nere bostadsbyggandet och släppte fram en rekordinflation. Det var inte konjunkturen som raderade

bort strukturproblemen ur regeringsförklaringen och förödde miljarder i det energipolitiska slöseriet. Det var inte konjunkturen som ökade de sociala klyftorna i samhället. Det var en dålig och orättfärdig borgerlig politik.

Nu hoppas vi alla på bättre tider ute i världen. Under tiden har vi fått lära oss hur en borgerlig regering hanterar en lågkonjunktur. Så nu kan vi med bestämdhet säga, låt oss aldrig mer få uppleva en lågkonjunktur med en borgerlig regering vid rodret.

Den borgerliga regeringen har en benägenhet att försöka hunsas med löntagarna. Mot detta måste vi med kraft reagera. Arbetarna och tjänstemännen har för bra betalt, har vi fått höra. De arbetar för litet, de måste dra åt svångremmen, de måste känna det svida i skinnet. De får betala de särskilda förmåner som regeringen beviljar andra grupper.

Löntagarna sluter i nationens intresse ett magert löneavtal. Men med ett penndrag rycker regeringen undan förutsättningarna för avtalet och skapar på nytt en omfördelning till arbetarnas och tjänstemännens nackdel.

Samtidigt har arbetarna och tjänstemännen sett inflytandet beskäras allt mer i den praktiska politiken. Deras företrädare lyfts ut ur utredningar, företagarföreningar och länsstyrelser.

När löntagarna lägger fram ansvarsfulla förslag som innebär att de i ökad utsträckning vill vara med och ta ansvar för kapitalbildningen i samhället, talar en direktör i arbetsgivareföreningen om maffian, en ren förbrytarorganisation.

Borgerligheten och arbetsgivarna använder sin politiska makt till att steg för steg driva tillbaka arbetarnas och tjänstemännens ökade sociala utjämning, minska deras inflytande. En sådan politik är en fara för framtiden.

Det handlar om människor som med hårt och många gånger mödosamt arbete under svåra villkor har satt in sin arbetskraft, sitt engagemang och sin skaparkraft på att bygga upp detta fina samhälle. Detta arbete, denna kunskap och detta engagemang kommer vårt land att behöva även i framtiden.

Också om detta handlar vår demonstration. Vi säger så här: den som satsar sin arbetskraft, sitt yrkesverkssamma liv, skall just därför ha rätt till inflytande över sin arbetsplats, på sitt företag. Det var på grundval av denna enkla princip som vi fackligt och politiskt angrep de dåliga arbetsmiljöerna, hälsoriskerna, en förlegad beslutsprocess i företagen. Det var på grundval av denna enkla princip som vi på 70-talet genomfört ett stort reformverk på arbetslivets område och därmed inlett en process som i grunden kommer att förändra svenskt näringsliv.

Idag står frågan om löntagarfonder i debattens centrum. Det är viktiga framtidsproblem som fört denna fråga i rampljuset.

Låt mig nämna två.

Den första är hur vi skall få fram nödvändiga resurser för att trygga framtidens jobb och skapa en ekonomisk utveckling som gör det möjligt för oss att göra oss skuldfria till utlandet.

Vad säger Bohman och kapitalägarna: Det klarar vi genom att löntagarna avstår pengar till kapitalägarna.

Vad säger löntagarna: Visst skall vi ta vårt ansvar för kapitalbildningen. Men då är det inte mer än rätt att vi får del av den förmögenhetsökning vi är med och skapar. Det är inte mer än rätt att vi får del av inflytandet över företagen.

Detta erbjudande från löntagarna måste tas på allvar.

De som säger nej till löntagarnas rättmätiga krav för att skydda ett odemokratiskt inflytande för de stora kapitalägarna och för att slå vakt om de stora klyftorna och de kvarvarande privilegierna hotar själva grundvalen för det fortsatta samhällsbyggandet. De hotar jobben och tryggheten. Ty löntagarfonder är framför allt en trygghetsreform.

Det andra syftet bakom löntagarfonderna, är den grundläggande frågan om rättvisa och rättfärdighet. Vi har i vårt land en väldig koncentration av ägande och makt över det ekonomiska livet. Ett litet antal människor har ett avgörande inflytande över jobben för hundratusentals svenskar. Fortfarande ligger det mycket sanning i Per Albin Hanssons ord, att vi lever i en "fåtalets ekonomiska diktatur".

Den privata maktkoncentrationen måste ersättas av ett decentraliserat och demokratiserat inflytande, nära de berörda människorna. De stora förmögenhetsklyftorna måste minskas.

Om detta handlar den ekonomiska demokratin och löntagarfonderna. Det är stora och svåra uppgifter vi står inför. Vi kommer att möta lögner och förvrängningar. Som alltid när vi vill föra demokratin framåt, kommer privilegiernas försvarare att tala om att vi, den svenska arbetarrörelsen, vill införa diktatur.

Vi skall inte svara med samma mynt. Vi skall lugnt och tålmodigt diskutera i våra studiecirklar och på vår kongress. Vi skall lugnt och tålmodigt föra ut våra förslag och våra argument. Vi skall söka en saklig diskussion på viktiga framtidsfrågor, tills vi finner en god lösning som når en bred förankring. Så har vårt parti alltid arbetat. Så skall vi arbeta även i fortsättningen.

Och vi kan göra det i förvissningen om att människornas grundläggande behov av trygghet och arbete, av inflytande över den egna livssituationen inte kan tillgodoses genom en hård och alltmer koncentrerad kapitalism.

Vi kan göra det i förvissningen om att Per Albin Hanssons ord alltjämt är giltiga: "Det politiskt fullmyndiga folket kommer icke i längden att finna sig i, att de viktigaste medlen för produktionen av dess livsbetingelser, för bevarandet och ökandet av välståndet, ligger i händerna på några få kapitalister,...".

Och vi tar på allvar hans maning: "Det är väl för landet om medborgarna i god tid tänka sig in i de uppgifter, som vi här kunna komma att ställas inför."